Kainuun liiton lausunto valtioneuvoston selvityksestä: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028-2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi sekä asiaan liittyvistä U-kirjeistä

Kainuun liitto kiittää mahdollisuudesta jättää asiantuntijalausunto Valtioneuvoston selvityksestä: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028-2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi sekä asiaan liittyvistä U-kirjeistä.

LAUSUNTO

NSPA-RAHOITUS ON TURVATTAVA

Kainuun liitto kannattaa Suomen kantaa siitä, että Suomen liittymissopimukseen perustuva, vakavista ja pysyvistä haitoista kärsivien pohjoisten harvaan asuttujen alueiden NSPA-erityisrahoitus tulisi turvata myös jatkossa. Sopimuksessa Euroopan unionin toiminnasta olevan artiklan 174 velvoittamana EU:n alue- ja rakennepolitiikalla tasataan alueiden välisiä kehityseroja. Harva asutus, pitkät etäisyydet ja kylmä ilmasto ovat Itä- ja Pohjois-Suomen pysyvä haitta. NSPA-rahoitus on varmistanut maksimaalisen kokonaisaannon Suomelle. Suomen 2021–2027 saamasta EU:n koheesiorahoituksesta noin puolet perustuu pohjoisten harvaan asuttujen alueiden rahoitukseen.

Kainuu yhdessä muiden Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa katsoo, että NSPA-rahoitus tulee määritellä NRPP-asetuksessa selkeästi ymmärrettävillä allokaatiokriteereillä, kuten vähemmän kehittyneiden alueiden rahoitus on määritelty tällä hetkellä. Selkeän rahanjakomallin puuttuminen on ristiriidassa EU:n omien perussopimusten kanssa (TEUF 174). NRPP-asetuksen artikla 22 sisältää NSPA-periaatteen ja sen liitteen VII kohta (f) toteaa jäsenvaltioiden velvoitteen kohdentaa varoja ottaen huomioon pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityistarpeet ja haasteet, jotka kärsivät vakavista ja pysyvistä luontoon tai väestöön liittyvistä haitoista, erityisesti yhteyksien ja saavutettavuuden osalta.

Kainuu ehdottaa muiden Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa pohjoisten harvaan asuttujen alueiden kirjausta EU-asetukseen COM (2025) 565 final/2 varojenjakoperusteeksi turvataksemme Suomen mahdollisimman suuren koheesiosaannon ja liittymissopimuksen velvoitteet. Suomen on määrätietoisesti edistettävä ratkaisuja, jotka vahvistavat kokonaissaantoa kaikilla mahdollisilla osa-alueilla, mukaan lukien pohjoisten harvaan asuttujen alueiden tuki.

Osoite:
Kainuun liitto,
Kauppakatu 1
87100 Kajaani

Sähköposti:
etunimi.sukunimi@kainuunliitto.fi
Kirjaamo 040 722 0900
www.kainuunliitto.fi

Laskutus:
Kainuun liitto
003724969924
PL 5016
02066 DOCUSCAN

Y-tunnus:
2496992-4

Suomen tulee tavoitella nykytasoon verrattavaa NSPA-rahoitusta. Se tarkoittaa omaa korvamerkittyä rahoitusta komission asetusesitykseen.

KOHEESIOPOLITIIKAN ALUELÄHTÖISYYS JA PITKÄJÄNTEISYYS ON TURVATTAVA

Kainuun liitto katsoo, että EU:n NRP-asetuksen artiklassa 6 on turvattava alueiden vahva rooli. Lisäksi artiklaan 21 on lisättävä vaatimus, että kumppanuussuunnitelma sisältää alueelliset kappaleet. Myös monitasoisen hallinnon periaatteen tulee olla selkeästi ja sitovasti määritelty asetuksessa, jotta alueiden ääni kuuluu kaikessa EU:n päätöksenteossa. Myöhemmin valmisteltavassa kansallisessa lainsäädännössä on maakuntien liitoille määriteltävä vahva rooli kumppanuussuunnitelman laatimisessa, päätöksenteossa ja toimeenpanossa.

Komission ehdotus kumppanuussuunnitelmasta (NRPP) vaarantaa aluekehityksen aluelähtöisyyden ja demokraattisuuden ja aliarvioi paikallisuuden eurooppalaisten arvojen perustana. Koheesiopolitiikan tulee jatkossakin perustua aluelähtöisyyteen ja alueilla täytyy olla vahva rooli koheesiopolitiikan suunnittelussa ja toimeenpanossa. Kunnalliseen itsehallintoon perustuvat maakuntien liitot vastaavat alueiden kehittämisen suunnittelusta. Kansalliseen lainsäädäntöön pohjaava alueiden merkittävä ja konkreettinen rooli kansallisten suunnitelmien laatimisessa ja päätöksenteossa on huomioitava alueiden omistajuuden luomiseksi. Maakuntien liitot toimivat alueidensa kehittäjinä aluekehittämislain (756/2021) nojalla. Ylintä päätösvaltaa käyttää kunnanvaltuutetuista koostuvat maakuntavaltuustot. Tämä tekee aluekehittämisestä demokraattista ja alueen ihmisten ja yritysten todellisiin tarpeisiin perustuvaa.

KOHEESIORAHOITUKSEN OSUUS ON KORVAMERKITTÄVÄ

Kainuun liitto ei jaa valtioneuvoston kannan mukaista näkemystä siitä, että komission esittämä koheesiorahoituksen määrän vähentäminen olisi Suomen kannalta perusteltua. Alueelliset kehityserot ovat edelleen merkittäviä niin Suomessa kuin koko EU:ssa, ja siksi koheesiorahoitusta tarvitaan kaikilla EU:n alueilla. Mikäli koheesiorahoituksen osuutta EU:n rahoituskehyksestä vähennetään ja samalla Suomen saanto pienenee, Suomen on valmistauduttava korvaamaan mahdolliset koheesiorahoituksen leikkaukset kansallisella aluekehittämisrahoituksella. Aluekehityksen rahoituksen pieneneminen heikentää merkittävästi Kainuun kykyä vastata osaamisen ja innovaatiotoiminnan tarpeisiin.

Lähes 40 % Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) varoista kohdennetaan pk-yritysten tuottavuutta ja kilpailukykyä edistäviin investointeihin. Aluekehitysrahoitus toimii erinomaisena kasvun katalysaattorina: 20–40 % julkinen tuki moninkertaistaa yksityisen investointirahoituksen. Suomen ammattikorkeakoulujen TKI-rahoituksesta 38 % on koheesiorahoitusta. Ammattikorkeakoulut hyödyntävät rahoitusta TKI-yhteistyöhön yritysten kanssa, innovaatioiden käyttöön viemiseen sekä oppimis- ja tutkimusympäristöjen investointeihin. Koheesiorahoituksen leikkaukset vähentäisivät suoraan Suomen TKI-panostuksia ja kansallisen 4 % TKI-tavoitteen saavuttaminen vuoteen 2030 mennessä vaikeutuisi merkittävästi. Kainuun näkökulmasta merkittävin väline talouskasvun tuottamiseen sekä TKI-panostuksiin on EU:n alue- ja rakennepolitiikka. Se on käytännössä ainoa rahoitusväline aluekehittämiseen tällä hetkellä.

Suomeen on EU-jäsenyyden aikana syntynyt vakiintunut käytäntö, jossa Itä- ja Pohjois-Suomen TKI-panostukset hyvin pitkälti rahoitetaan EU:n koheesiotuilla ja Länsi- ja Etelä-Suomessa taas kansallisin instrumentein. Ilman koheesiopolitiikan tukea ei Itä- ja Pohjois-Suomessa ole realistista saavuttaa tavoitetta, jossa TKI-menot nousevat 4 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Mikäli koheesiorahoitus merkittävästi vähenee, tulisi rahoitus paikata kansallisesti.

SISÄASIOIDEN JA TURVALLISUUDEN RAHOITUSTA KOHDENNETTAVA ALUEIDEN ELINVOIMAAN

Kainuun liitto tukee vahvasti Suomen kantaa siitä, että erityistä huomiota tulisi kiinnittää Suomen ainutlaatuiseen asemaan itäisenä ulkorajavaltiona sekä siitä, että Suomi pitää keskeisenä, että rahoituskehyksessä huomioidaan Suomen itäisten ulkoraja-alueiden erityistilanne johtuen muuttuneesta turvallisuusympäristöstä ja sen välillisesti aiheuttamista sosioekonomisista haasteista.

Kainuun liitto katsoo, että itäraja-alueiden näkökulmasta Sisäasioiden ja rajaturvallisuuden varojen käyttömahdollisuuksien on oltava joustavia, jotta niillä voidaan tukea myös elinvoiman, kasvun ja kilpailukyvyn kehittämistä sekä kuntien varautumista kehittäviä hankkeita. Pelkkä rajaturvallisuuden parantaminen ei yksin tuota sellaisia laaja-alaisia taloudellisia hyötyjä, joita alueellinen elinvoima tarvitsee. Huomattavasti kasvavan sisäasioiden ja rajaturvallisuuden rahoitusta säätelevät teemoja koskevat asetukset (COM(2025)540, COM(2025)541 ja COM(2025)542). Nämä asetukset rajoittavat merkittävästi rahoituksen käyttömahdollisuuksia.

Kainuun liitto yhtyy valtioneuvoston kantaan myös siinä, että Suomi tukisi komission ehdotusta vahvistaa maaulkorajojen pituuden merkitystä varojenjakokriteerinä. Kainuun liitto kannustaa Suomea neuvottelutaktiikkaan, jossa ennakkovaikuttamisen kantojen mukaisesti rohkeasti tavoiteltaisiin EU:n nykyisistä rahoitusinstrumenteista itsenäistä tukea itäraja-alueille niin kauan, kuin neuvottelut uudesta rahoituskehyksestä ovat auki. Tässä vaiheessa neuvotteluja ei kannata vielä sulkea mitään vaihtoehtoja pois.

KUMPPANUUSRAHASTO EI VOI OLLA KRIISIRAHASTO

Kainuun liitto suhtautuu kriittisesti koheesiorahoituksen ja esitetyn NRP-ohjelman joustavuuteen komission esittämällä tavalla. Rahoituskehyksen joustavuutta ei tule toteuttaa pitkäjänteisen kehittämisen kustannuksella. Joustavuus voi käytännössä tarkoittaa koheesiorahoituksen luonteen muuttumista kriisirahoitukseksi, mikä vaarantaa pitkäjänteisen, alueiden omista vahvuuksista nousevan kehittämisrahoituksen. Tällä voi olla merkittävän haitallinen vaikutus Suomen eri alueiden mahdollisuuksille luoda talouskasvua tulevaisuudessa. NRPP:n varat tulisi ohjata pitkäjänteisen rakenteellisen muutoksen ja resilienssin edistämiseen. Tukimuotoista rahoitusta ei saa kohdistaa äkillisten kriisien tai poikkeustilojen ratkaisemiseen. Tehokkain kriisien hallinta perustuu ennakoivaan ja pitkäjänteiseen yhteiskunnan kriisinsietokyvyn vahvistamiseen.

Kainuun liitto toteaa, että sitomattomia varoja on esityksessä liikaa ja niiden suhteellista osuutta koko budjettiesityksestä tulee pienentää. Euroopan komissio ehdottaa, että kumppanuussuunnitelman rahoituksesta 25 % jäisi ohjelmoimattomiksi, myöhemmin sidottaviksi joustovaroiksi. Tämä osuus on liian suuri, ja sen määrää tulisi alentaa 25 prosentista 10 prosenttiin. Sitomattomien varojen kohdentamisesta on päätettävä paikallisella tasolla, jotta varat voidaan ohjata tehokkaasti ja vaikuttavasti pitkäjänteisten rakenteellisten muutosten toteuttamiseen. Tämä varmistaa varojen tehokkaan ja vaikuttavan kohdentamisen pitkän aikavälin rakennemuutoksen toteuttamiseksi ja parantaa Euroopan kriisinsietokykyä.

SUOMEN ASEMA EU:N LIIKENNERAHOITUKSESSA TURVATTAVA

Kainuun liitto kannattaa Suomen kantaa siitä, että rahoituksessa tulisi huomioida Suomen saavutettavuuteen ja asemaan EU:n ulkorajavaltiona liittyvät erityishaasteet. Jatkossa CEF-rahoitus keskittyisi nykyisestä poiketen ainoastaan rajat ylittävien hankkeiden ja sotilaallisen liikkuvuuden edistämiseen.

Kainuun liitto katsoo, että Suomen on aktiivisesti edistettävä mahdollisuutta kohdentaa EU-rahoitusta myös TEN-T -kattavan verkon osuuksiin. Suomen on siksi syytä kirjata kantaansa selvästi, että kattavan verkon kytkeytymistä ydinverkkoon ja ydinverkkokäytäviin parannetaan erityisesti geostrategisesti tärkeillä itärajan alueilla niin, että myös EU:n ulkorajoilla olevaan infrastruktuuriin kohdennetaan CEF-rahoitusta. Komission mukaan TEN-T-ydinverkon ja laajennetun ydinverkon kansalliset liikennehankkeet tulisi jatkossa rahoittaa jäsenvaltion kumppanuussuunnitelmasta. Vaarana on, että Suomi jää ilman osuuttaan EU:n liikennerahoituksesta, ellei liikennepolitiikkaa toteuteta entistä strategisemmin. Näin koko Suomi pysyy osana Euroopan yhteistä liikennejärjestelmää ja varmistaa, että sen yhteydet tukevat kasvua, turvallisuutta ja kestävää liikkumista.

Kainuun liitto tukee valtioneuvoston näkemystä siitä, että Suomen kannalta olisi keskeistä, että EU-rahoitusta ohjattaisiin puolustuksen ja turvallisuuden kannalta kriittisimpien puutteiden korjaamiseen EU:n määrittelemien sotilaallisen liikkuvuuden käytävien lisäksi myös laajemmin TEN-T-verkolle. Venäjän vastaisten ulkorajamaakuntien saavutettavuuden turvaamiseksi on korostettava ns. rajalta-rajalle -yhteyksiä rajat ylittävien yhteyksien lisäksi. Suomen edun mukaista on, että satamiin johtavat kansalliset hankkeet määritellään rajat ylittäviksi, jotta ne olisivat CEF-rahoituskelpoisia.

Kainuun liitto yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että Euroopan liikenneinfrastruktuurin olisi jatkossa edistettävä entistä tehokkaammin liikenneverkon kaksikäyttöisyyttä, edistäen unionin kokonaisturvallisuutta, erityisesti sotilaallista liikkuvuutta. Rahoituksessa tulisi kuitenkin huomioida Suomen saavutettavuuteen ja asemaan EU:n ulkorajavaltiona liittyvät erityishaasteet. Suomelle on erittäin tärkeää, että tulevalla rahoituksella voitaisiin vastata mahdollisimman laajasti sekä sotilaallisen liikkuvuuden kansallisiin että rajat ylittäviin tarpeisiin yhtenäisellä ja nyt esitettyä korkeammalla EU-rahoitusosuudella.

Suomi on liikenteen suhteen maantieteellisesti saari. Etäisyys muuhun Eurooppaan kasvaa entisestään, mikäli EU:n liikenneinvestoinnit kohdentuvat Keski- ja Etelä-Eurooppaan ja Suomi jää eurooppalaisen liikennejärjestelmän pussinperäksi. Lisäksi TEN-T-ydinverkon ja laajennetun ydinverkon kansalliset liikennehankkeet olisi pidettävä CEF-rahoituksen piirissä

esimerkiksi jäsenvaltiokohtaisen poikkeaman avulla. Näin varmistetaan Suomen yhteydet Euroopan liikenneverkkoon sekä turvataan saavutettavuus, huoltovarmuus ja kilpailukyky pitkällä aikavälillä.

MAASEUDUN KEHITTÄMISEN RAHOITUS VARMISTETTAVA

Kainuun liitto toteaa, että maatalouden toimintaedellytykset on turvattava Itä- ja Pohjois-Suomessa. Myös kokonaisvaltaisen maaseudun kehittämisen rahoitus ja yhteisölähtöinen paikallinen kehittäminen on varmistettava jäsenmaissa myös seuraavalla rahoituskaudella. Suomen luonnonolosuhteet huomioon ottaen maatalouspolitiikan rahoituksen tulee sisältää riittävät erityisjärjestelyt, joilla turvataan kannattava ja kestävä maatalous koko Suomessa.

Kainuun liitto yhtyy valtioneuvoston kantaan siitä, että mahdollisuus kohdentaa tuotanto-sidonnaista tukea EU:n itärajan alueille on kannatettava. Tämä on välttämätöntä myös huoltovarmuuden näkökulmasta.

Lisäksi Kainuun liitto esittää, että Suomen on neuvotteluissaan varmistettava, että molempien politiikkalohkojen vahvuudet säilyvät: aluekehitys keskittyy innovaatioihin ja pk-yritysten kilpailukykyyn, ja maaseudun kehittäminen jatkuu mm. yhteisölähtöisen Leader-toiminnan avulla.

KILPAILUKYKYRAHASTOLLA EI VOI KORVATA ALUEKEHITYSRAHOITUSTA, VAAN SE TÄYDENTÄÄ ALUEIDEN KASVUA

Suomella on erinomaiset mahdollisuudet lisätä kilpailukykyrahasto saantoa, mutta kilpailukykyrahasto ei voi toimia aluekehittämisrahoituksen korvaajana. Kilpailukykyrahaston osuus EU:n rahoituskehyksessä kasvaa merkittävästi, ja sen edunsaajina ovat erityisesti kilpailukykyiset suuryritykset ja yliopistot. Koheesiorahoitusta saavat pk-yritysten ja TKI-kumppaneiden hankkeet eivät useinkaan täytä kilpailukykyrahaston kriteerejä. Siksi on tärkeää, että vaikka excellence-perusteisuus säilytetään, kilpailukykyrahastossa huomioidaan myös alueelliset innovaatioekosysteemit ja pk-yritykset.

Kajaanissa 25.11.2025

vs. aluekehitysjohtaja

Anna-Riikka Karhunen

Kainuun liitto